

Олександр Головко

КНЯЗЬ ВОЛОДИМИРКО ВОЛОДАРОВИЧ – ПЕРШИЙ ВОЛОДАР ОБ'ЄДНАНОГО ГАЛИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА

М. С. Грушевський, дискутуючи з російськими дослідниками з проблем політичного розвитку слов'янства Східної Європи, вважав, що наприкінці XII ст. об'єднана Галицько-Волинська держава прийшла на зміну Київській державі¹. На нашу думку, зазначений погляд класика української історіографії є дещо схематичним і не дуже точним. У період раннього середньовіччя майже всім союзам племен слов'ян Східної Європи був притаманний процес державницького розвитку. Проте наприкінці X ст. складні політичні процеси призвели до того, що практично все східне слов'янство опинилося у складі величезної держави Русь з центром у Києві. Лише через сто років розпочинається процес формування у Східній Європі земель-князівств (земельних князівств), які, по суті, ставали суверенними державними утвореннями. Процес інтеграції означених земель-князівств мав складний характер. Попри значні ознаки суверенності більшості з цих державнополітичних утворень в XII ст. єдина загальноруська спільнота не перестала існувати, а обрала форму федерації земель-князівств². Однією з важливих давньоруських земель-князівств була Галичина. У даному дослідженні ми розглянемо історію цього князівства у другій чверті XII ст. Тоді під керівництвом князя Володимирка Володаровича відбулося об'єднання прикарпатських князівств в одне ціле, яке з середини XII ст. стало відігравати важливу роль у житті східного слов'янства.

Одним з перших регіонів, де наприкінці XI – на початку XII ст. почали виникати незалежні державні формування, було Прикарпаття. Тут князям Ростиславичам та місцевій правлячій еліті вдалося тоді створити Перемишльське, Звенигородське та Теробовльське князівства. Цим князівствам у першій чверті XII ст. довелося вести тривалу та жорстку боротьбу за незалежність з київським князем Володимиром Всеволодовичем Мономахом та польським князем Болеславом III Кривоустим.

У середині 20-х років майже одночасно помирають Володимир Всеволодович Мономах і прикарпатські князі Володар і Василько. До влади після смерті 19 травня 1125 р. Володимира Мономаха прийшов його син Мстислав. Успадкування Києва Мстиславом Володимировичем стало свідомством впливовості померлого князя та життєздатності державнополітичної системи, яку той створив і очолю-

¹ М. С. Грушевський. Звичайна схема “русскої” історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Його ж. *Твори у 50 томах*. Львів, 2002. Т. 1. С. 75-82.

² О. Головко. Формування державних утворень у Східній Європі в IX – першій половині XIII ст. // *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)*. Київ, 2004. Вип. 4. С. 77-94.

вав. Князь Володар помер в 1124 р. у Перемишлі³, Василько 28 лютого 1125 р. – в Теревовлі⁴. Після Володаря владу успадкували його сини Ростислав та Володимир, якого літописці при описі пізніших подій називають “Володимирком”. Про розподіл спадщини Володаря давньоруські джерела нічого не повідомляють, проте польський історик XV ст. Ян Длугош відзначає, що старший його син Ростислав сів у Перемишлі, а Володимир – у Звенигороді⁵. Сином Василька Григорієві та Іванові дісталася спадщина в Теревовльському князівстві. Старший з братів Григорій взяв собі Теревовлю, а молодший Іван успадкував Галич – новий центр політичного життя краю.

Відсутність повідомлень про Галич у літописах попереднього часу не є підставою для того, щоб датувати якесь надзвичайно різке піднесення міста саме другою чвертю XII ст. При дослідженні тодішніх процесів необхідно враховувати лаконізм інформації джерел про Прикарпаття цього часу.

Досить цікавою є згадка про Галич в “Києво-Печерському Патерику”, де відзначено, що під час зіткнення з Святополком і Давидом (межа XI–XII ст.) Володар та Василько припинили торгівлю з сусідніми давньоруськими землями (“и не пустиша гостей из Галича, ни лодий от Перемышля, и не бысть соли в всеи Руской земли”⁶). Це повідомлення було внесено монахом Полікарпом до пам’ятки з літопису в XIII ст., проте інформація виглядає достатньо об’єктивною⁷. Те, що у цьому контексті передує згадка про Галич, ймовірно, доводить, що місто, яке на той час не було “князівським” (тобто не було адміністративним центром ні земельного, ні удільного князівства), відігравало велику роль в економічному і, вірогідно, політичному житті прикарпатського краю. Археологічні дослідження вказують, що Галич виник набагато раніше, ніж про нього з’являються перші письмові згадки, а саме в IX–X ст.⁸. На нашу думку, свідченням давнього походження Галича є ще й його розташування поряд з старовинним язичницьким ритуальним центром – Галичиною могилою⁹, згаданою в літописі при описі невдалої спроби пересопницького князя Мстислава Ярославича захопити Галич¹⁰.

³ Ипатьевская летопись // ПСРЛ. Москва, 1908. Т. 2. Стб. 288.

⁴ Летописный сборник, Именуемый Патриаршей, или Никоновскою, летописью // ПСРЛ. Санкт-Петербург, 1862. Т. 9. С. 152.

⁵ Długosza Jana Roczniki czyli Kroniki sławnego królestwa Polskiego. Warszawa, 1972. Т. 3-4. S. 165.

⁶ Д. Абрамович. Києво-Печерський патерик. Репринтне видання. Київ, 1991. С. 151-152.

⁷ В. Б. Перхавко. Києво-Печерський патерик о торгівлі солью в древній Русі // *Восточная Европа в древности и средневековье. Проблемы источниковедения*. Москва, 1990. С. 105-109.

⁸ В. В. Аулих. Историческая топография древнего Галича // *Славянские древности. Этногенез. Материальная культура Древней Руси*. Киев, 1980. С. 133-151; Його ж. Княжий Галич // *Галичина та Волинь у добу середньовіччя*. Львів, 2001. С. 139-153; В. Д. Баран. Княжий Галич в історії України // *Український історичний журнал* (далі – *УІЖ*). 2001. № 4. С. 67-75; О. Джеджора. Проблеми історичної топографії давнього Галича // *ЗНТШ* (Львів). 1993. Т. 222: Праці історико-філософської секції. С. 292-303; А. В. Майоров. Проблема основания Галича в современной историографии // *Україна в Центрально-Східній Європі*. Київ, 2003. Вип. 3. С. 253-262.

⁹ Ф. Андрощук. К истории обряда интронизации древнерусских князей (“сидение на курганах”) // *Дружбинні старожитності Центрально-Східної Європи VIII–X ст. Матеріали Міжнародного польового археологічного семінару*. Чернігів, 2003. С. 5-10; В. Д. Баран, Б. П. Томенчук. Галичина могила // *Галицько-Волинська держава: виникнення, історія, культура, традиції*. Львів, 1993. С. 30-31.

¹⁰ ПСРЛ. Т. 2. Стб. 722.

Невдовзі після приходу до влади сини Володаря розпочали війну між собою. Цю війну згадують Ян Длугош під 1127 р., а В. М. Татищев під 1126 р.¹¹ М. Ф. Котляр вважає, що конфлікт між Володаревичами почався після смерті Володимира Мономаха¹². На допомогу Ростиславу прийшли новий київський князь Мстислав та прикарпатські князі Васильковичі. Володимирко зазнав поразки і втік до Угорщини. Ростислав зробив спробу зайняти Звенигород, але мешканці міста йому не підкорилися. Відсутність літописних згадок про Ростислава після 1127 р. дала підставу М. Баумгартену зробити висновок про смерть князя в 1128 р.¹³ Переконливішим видається підхід М. Ф. Котляра, який наголошує на складності встановлення дати смерті Ростислава¹⁴. Деякі дослідники, виходячи з тексту повідомлення В. М. Татищева, відносять дату смерті Ростислава Володаревича на 1143 р., але таке датування не є коректним¹⁵. Цей князь помер в 30-х роках XII ст., можливо, в ході великої війни, яка відбувалася в той час в Центральній Європі.

У 30-х роках XII ст. в Угорщині розгорнулася боротьба за владу короля Бели II і претендента на трон Бориса. Останній був сином короля Коломана та дочки Володимира Мономаха Євфимії. Під приводом звинувачення в зраді Євфимія була відіслана до батька, де в Києві в 1113 р. у неї народився Борис. Після смерті короля Стефана 1131 р. Борис отримав підтримку візантійського двору, а згодом польського князя Болеслава III Кривоустого. Союзниками Бели II були чеський король Собеслав, австрійський герцог Леопольд III, германський імператор Лотар¹⁶. У конфлікт втрутилися і руські володарі, причому допомагали вони як Бели II, так і Борисові.

Звенигородський князь Володимирко допомагав королю Бели II проти Бориса Коломановича і союзної останньому Польщі. Цю допомогу засвідчує Київський літопис під 1152 р., в якому розповідається, що в той рік Володимирко звертається до сина Бели II Гейзи, нагадуючи: “Яз отцю твоему досыти послужил своим копием и своими полкы, за его обиду, и с Ляхы ся есмь за нь бил”¹⁷. Угорські хроніки відзначають неодноразову допомогу русів і поляків Борисові Коломановичу¹⁸.

¹¹ Długosza Jana *Roczniki czyli Kroniki sławnego królestwa Polskiego*. T. 3-4. S. 165; В. Н. Татищев. *История Российская*. Москва, 1963. Т. 2. С. 138.

¹² Н. Ф. Котляр. *Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX-XIII вв.* Киев, 1985. С. 80.

¹³ N. Baumgarten. *Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides Russes du X-e au XIII-e siècle*. Roma, 1936. Table III. P. 5.

¹⁴ Н. Ф. Котляр. *Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX-XIII вв.* С. 80.

¹⁵ О. М. Рапов. *Княжеские владения на Руси в X – первой половине XIII в.* Москва, 1977. С. 75; А. В. Майоров. *Галицко-Волынская Русь*. Санкт-Петербург, 2001. С. 220.

¹⁶ С. П. Розанов. Евфимия Владимировна и Борис Коломанович. Из европейской политики // *Известия Академии наук СССР. Отделение гуманитарных наук*. Москва, 1930. Ч. 1. С. 585-599; Ч. 2. С. 649-671 (окремі відбитки); К. Maleczyński. *Bolesław III Krzywousty*. Warszawa, 1974. S. 220; В. Włodarski. Ruś w planach politycznych Bolesława Krzywoustego // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu M. Kopernika*. Toruń, 1966. Z. 20. S. 55-56.

¹⁷ ПСРЛ. Т. 2. Стб. 450.

¹⁸ *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV*. P. 448, 451; *Chronicon Monacense*. P. 81. Поп. Canonicus Wissegradensis Continuatio Cosmae // *Fontes Rerum Bohemicarum*. Praha, 1874. T. 2. P. 215-216.

Вірогідно, західноруські загоны, що воювали на боці Бориса, прибули від противника Володимирка – Ростислава. На користь цього свідчить близькість Прикарпаття до Угорщини, а також складні відносини між самими Володаревичами.

Успіх Бели II у боротьбі з Борисом і його союзниками (1135 р.) значно посприяв у завершенні конфлікту в галицькому краї на користь звенигородського князя Володимирка, який після смерті Ростислава переїхав до Перемишля. Лише на межі 40-х років XII ст. у літописах з'являється знову інформація про події в Прикарпатті. В цей час у стольному Києві володарем стає князь із чернігівської династії Ольговичів Всеволод, який в 1140 р. вирішив забрати Волинь у сина Мстислава Володимировича Ізяслава. Літопис повідомляє, що Всеволод Ольгович відправив у похід “Ивана Василковича и Володаревича из Галичя Володимирка на Вячеслава и на Изяслава на Мьстиславича посла”¹⁹. Таке повідомлення дає підстави вважати, що ні перемишльського князя Ростислава Володаревича, ні теробовльського Григорія Васильковича на той час серед живих вже не було. Зіставляючи цю інформацію зі статтею літопису під 1141 р. (“Сего же лета преставися у Галичи Василкович Иван. И прия волость его Володимерко Володаревичь, сѣде по обою волостью, княжа в Галичи”²⁰), М. Ф. Котляр робить висновок, що до того у Галичі князував Іван Василькович. Це спостереження важливе, оскільки дає підставу вважати, що в політичному житті Подністров'я відбулася знаменна подія. Столицею удільного князівства стає Теробовля, а земельного – Галич, оскільки після смерті брата Григорія Іван не переїхав до його володінь, а залишився у Галичі. Зазначимо, що з цього часу політична роль колишнього центра князівства Теробовлі починає поступово згасати.

Смерть Івана Васильковича в 1141 р. дала можливість Володимиркові не тільки об'єднати майже всі землі Ростиславичів, а й перенести столицю до Галича. Як слушно зазначає І. П. Крип'якевич, Галич, на відміну від Перемишля, Звенигорода та Теробовлі, знаходився в самому центрі володінь Ростиславичів, а тому перенесення столиці виглядає логічним²¹. Останньою подією, яка завершила процес об'єднання галицьких земель, було захоплення Володимиром від свого племінника Івана Ростиславича Звенигородського князівства.

Попри лаконізм джерельного матеріалу, можна в загальних рисах схарактеризувати політичну ситуацію в прикарпатському регіоні після смерті Володаря і Василька, розглянути питання про пріоритетність тих чи інших князівських столів. Вірогідно, немає підстав для висновку, що в другій половині 20-х років XII ст. ареал Ростиславичів розділився на дві частини (волості або князівства)²². Такий підхід не може бути повністю коректним, оскільки у другій половині 20-х років чіткої системи заміщення столів та ієрархії князів не було. Очевидно, внуки Ростислава Володимировича вважали весь прикарпатський край своїм колективним володінням, приблизно так, як верхівка всіх Рюриковичів сприймала східнослов'янські землі. Це володіння Ростиславичів за статусом було фактично землею-князівством, су-

¹⁹ ПСРЛ. Т. 2. Стб. 304.

²⁰ Там само. Стб. 308.

²¹ І. П. Крип'якевич. *Галицько-Волинське князівство*. Львів, 1999. Вид. 2. С. 97.

²² Р. А. Рабинович. Призрачная Берладь // *Stratum plus*. 1999. № 5. С. 364-365.

веренним державним утворенням. Водночас реально в західній частині регіону перемишльським князем був перемишльський Володимирко, а звенигородським – його старший брат Ростислав. У східній частині регіону Ростиславичів головним був теребовльський володар Ростислав, якому підкорявся князь нового Галицького князівства Григорій (Іван).

Відомо, що в 1138 р. галицькі полки активно допомагали тодішньому київському князю Ярополкові Володимировичу у боротьбі проти чернігівських князів на чолі з Всеволодом. Проте на межі 30–40-х років взаємини Володимирка (до 1141 р. перемишльського, а після 1141 р. галицького князя) з Всеволодом Ольговичем змінюються на краще. На це, безумовно, вплинула зміна статусу останнього (Всеволод Ольгович з 1139 р. до 1146 р. був князем у Києві), а також загострення у стосунках між Волинню та Галичиною. В 1139 р. галицький князь Іван Василькович та перемишльський Володимирко Володаревич були ініціаторами переговорів з володимиро-волинським князем Ізяславом, але останні не дали позитивних результатів²³. У 1140 р. новий київський князь Всеволод Ольгович скерував на Волинь військо, щоб вигнати з неї Ізяслава Володимировича. Ця акція була частиною загальної програми князя Всеволода, який хотів позбавити уділів всіх нащадків Мстислава Великого. В Київському літописі підкреслюється, що Всеволод “сам хотяше землю всю держати, искаше под Ростиславом Смоленська, а под Ізяславом Володимера”²⁴. Війська підлеглих київському володареві князів були направлені також проти суздальського князя Юрія Володимировича та переяславського Андрія Володимировича. Літопис повідомляє про фактичне фіаско дій Всеволода, якому не вдалося перемогти ані Андрія Володимировича, ані Ізяслава Мстиславича. В поході проти Ізяслава взяли участь польські союзники Всеволода та галицькі князі Іван Василькович та Володимирко Володаревич, які, не досягнувши успіху, повернулися додому. Наприкінці року Всеволод був вимушений укласти мир з Ізяславом Мстиславичем та В’ячеславом Володимировичем²⁵.

У 1141 р. Володимирко Володаревич став князем майже всієї Галичини, за винятком Звенигородського удільного князівства, яке дісталось його племіннику Іванові Ростиславичу. У 1142 р. Володимирко на вимогу Всеволода Ольговича ходив у похід на Польщу. І в подальшому галицький князь Володимирко підтримував Всеволода Ольговича, а Ізяслав прагнув ухилитися від усякої допомоги київському князю. Отже, з Ізяславом Мстиславичем київський князь вимушений був рахуватися. З Володимирком взаємини його згодом зіпсувалися. Це зумовлювалося тим, що в 1142 р. Ізяслав Мстиславич перейшов з Володимира-Волинського до Переяслава-Руського, а на Волинь Всеволод Ольгович направив свого брата Святослава.

У 1143 р. між Володимирком та Всеволодом виникли напружені відносини. Така ситуація багато в чому була викликана прагненням Володимирка Ростисла-

²³ ПСРЛ. Т. 2. Стб. 303. Зазначимо, що протилежну цьому нашому погляду думку має М. Ф. Котляр, який вважає, що між сторонами була укладена угода, але такий підхід суперечить прямій інформації літопису. Див. Н. Ф. Котляр. *Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волинской Руси IX–XIII вв.* С. 82.

²⁴ ПСРЛ. Т. 2. Стб. 304.

²⁵ Там само. Стб. 305.

вича добитися повної незалежності від Києва, а також зумовлена традиційною для династій Прикарпаття того часу ворожою політикою щодо Волині, де сидів брат Всеволода Святослав. Упродовж 1144–1146 рр. київський князь двічі здійснював проти Галичини експедиції, в яких брало участь чимало князів Русі, у тому числі Ізяслав Мстиславич з братом Ростиславом, а також польський князь Владислав. Важливо зазначити, що в 1144 р. енергійному Володимиркові Володаревичу шляхом певних поступок (виплативши неабияку за розміром контрибуцію) вдалося зберегти свої позиції у Південно-Західній Русі, а в 1146 р. коаліція князів зазнала фіаско під час штурму Звенигорода²⁶.

У другій половині 1144 р. в Галичі спалахнув бунт, учасники якого виступили проти Володимирка на підтримку звенигородського князя Івана Ростиславича. Є всі підстави вважати, що цей виступ насамперед був спровокований київським князем Всеволодом. Підставою конфлікту були глибинні протиріччя, пов'язані із самою історією Галицької землі. За три роки до того, як галичани, скориставшись відсутністю у своєму місті Володимирка, запросили Івана із Звенигорода, відбулося об'єднання майже всіх прикарпатських земель. Їх об'єднувач однозначно не міг не зустріти опору на теренах, що йому до цього не належали. Відносини загострилися внаслідок подальших конфліктів Володимира з сусідами та через втрати мешканців галицької землі. Іванові Ростиславичу у боротьбі з Володимирком надали допомогу берладники – слов'янські мешканці Дністровсько-Дунайського межиріччя, землі яких перебували у частковій залежності від Галичини. Є свідчення, що сам Іван Ростиславович безпосередньо володів цими землями в 30-х роках XII ст.²⁷. Боротьба з Володимирком закінчилася для Івана невдачею. Більш того, вірогідною є інформація, яка збереглася у В. М. Татищева, про те, що в 1144 р. Володимирко воював з болгарами та візантійцями і володів “всѣми грады до Дуная”²⁸, тобто підкорив берладницькі землі. Для зміцнення свого статусу галицький князь вдався до жорстоких репресій у власній столиці (“Володимер же вшед в Галичь, многы люде исече, а иныя показни казньою злою”)²⁹. Проте через деякий час Іван Берладник знову почне боротьбу за Галич, на цей раз вже з сином Володимирка Володаревича Ярославом.

Сьогодні важко з'ясувати ступінь залежності в середині XII ст. Берладі від Галича. Вважаємо, що цей ареал тоді не входив до державної території Галичини, хоча спостерігалися (нехай і не дуже активні) спроби підкорення (“окняжіння”) краю з боку галицького князя. Активна участь берладників у конфлікті Володимирка Володаровича та Івана Ростиславича засвідчує їх певну причетність до політичного життя Галичини. Виступ галичан проти свого нового князя Володимирка є свідченням того, що процес об'єднання галицьких земель не був безболісним, а в галицькому середовищі існували різні політичні табори. Один з них впродовж

²⁶ Там само. Стб. 316.

²⁷ О. М. Рапов. *Княжеские владения на Руси в X – первой половине XIII в.* Москва, 1977. С. 75; Р. А. Рабинович. *Призрачная Берладь.* С. 362.

²⁸ В. Н. Татищев. *История Российская.* Москва, 1963. Т 2. С. 158.

²⁹ *ПСРЛ.* Т. 2. Стб. 317.

тривалого часу підтримував племінника Володимирка Івана, який відтоді одержав прізвисько “Берладник”³⁰.

При розгляді питання про берладників М. Ф. Котляр припускає, що назва “берладники” стосувалися лише населення Подунав’я, котре приєдналося до Івана Ростиславича і було частиною слов’ян півдня, а саме бродників. “Недарма згадки про берладників, – пише вчений, – тісно пов’язані з діяльністю Івана у Причорномор’ї і зникають з його смертю (1162)”³¹. Такий же погляд поділяє І. О. Князький³².

На нашу думку, таке твердження є дещо категоричним, бо джерела не дозволяють чітко уявити картину виникнення назви, часу і обставин існування берладників. Гадаємо, що назва “берладники” стосується конкретної місцевості – Берладі. Її територія складалася з частини правобережжя нижнього Дунаю, а також частини нижнього та середнього Попруття. Хоча населення останньої не мало чітко виражених етнічних ознак, можна вважати, що головним етносом тут були колишні східні слов’яни – уличі та тиверці. Ймовірно, якоюсь мірою, Берладь була своєрідною “вольницею”, тобто територією, куди переселялося слов’янське населення з півночі, яке не мало виразної державнополітичної структури.

У другій половині 40-х – на початку 50-х років XII ст. влада Володимирка в Галичині поступово зміцнюється. У той же час Галичина веде активну загальноруську політику, зокрема, князь Володимир Володаревич вступає в союз з суздальським князем Юрієм Володимировичем Довгоруком проти волинського князя Ізяслава Мстиславича. Нагадаємо, що саме між Юрієм і Ізяславом тоді точилася гостра боротьба за оволодіння Києвом. Київський літопис XII ст. зберіг докладну інформацію про хід цієї боротьби, оскільки в цій пам’ятці вміщено матеріал, як вважає В. Т. Пашуто, князівського архіву Ізяслава. Не маючи можливості воювати з двома потужними ворогами, князь Ізяслав неодноразово звертався за допомогою до польських, угорських та чеських союзників³³. Зокрема, восени 1150 р. у листі до угорського короля Гейзи II він відзначає, що з Юрієм він бореться успішно, проте у війні йому постійно дошкуляє сусідній князь Галичини³⁴. Угорський король неодноразово переходив Карпати. Внаслідок виснажливої війни підсилюлися позиції суздальського князя Юрія в Середньому Придніпров’ї, а після смерті Ізяслава в 1154 р. Юрій спромігся на декілька років сісти у Києві. Для Володимира ситуація ускладнилася внаслідок участі у цій війні на боці Ізяслава Мстиславича полків угорського короля Гейзи II³⁵, які неодноразово пустошили прикарпатський край.

У ході тогочасних військових акцій галицький князь не тільки боровся за зміцнення позицій своєї землі-князівства, але й прагнув захопити сусідні

³⁰ Про Івана Берладника див.: І. Г. Коновалова, В. Б. Перхавко. *Древняя Русь и Нижнее Подунавье*. Москва, 2000. С. 71-74; А. В. Майоров. *Галицко-Волынская Русь*. С. 211-240; Р. А. Рабинович. Призрачная Берладь.

³¹ Н. Ф. Котляр. Русь на Дунаї // *УДЖ*. 1966. № 9. С. 21-22.

³² І. О. Князький. *Славяне, волохи и кочевники Днестровско-Карпатских земель (конец IX–сер. III вв.)*. Коломна, 1997. С. 201.

³³ В. Т. Пашуто. *Внешняя политика Древней Руси*. Москва, 1968. С. 156-157, 169-170.

³⁴ *ПСРЛ*. Т. 2. Стб. 453.

³⁵ М. Фонт. Политические отношения венгерского короля Гезы II с Русью // *Hungaro-Slavica*. 1983. S. 33-40; А. В. Юрасовский. К вопросу о степени аутентичности венгерских грамот XII в.: Ипатьевская летопись // *Древнейшие государства на территории СССР: Материалы и исследования 1981 г.* Москва, 1983. С. 189-194.

з Галичиною територією. Зокрема, в 1152 р. князь Володимирко захопив Бузьк, Шумськ, Тихомль і Гнойницю³⁶. О. М. Рапов вважає, що ці володіння належали Ізяславові, як київському князю, але тут йшлося про території, які входили до складу Волині³⁷.

Йдеться про регіон, який отримав назву від річки Горинь – Погорина³⁸. Ще у 70–80-х роках XI ст. до волинського комплексу, що знаходився під контролем Києва, входили не тільки Прикарпаття, а й Дорогобузька волость. Наприкінці XI ст. вона стала володінням Давида Ігоревича, нащадка сина київського князя Ярослава Володимировича. В 1098 р. на той час волинський князь Давид пропонує (вірогідно, не дуже щиро) теребовльському князю Василькові Ростиславичу погоринські міста Всеволозь, Шеполь, Перемишль. Згодом Дорогобузька волость знову стає володінням Давида, і права цього князя на це невелике князівство фактично гарантувалося на з'їзді у Вітичеві всіма наймогутнішими Рюриковичами. Однозначно, що з цього часу Дорогобузька волость вже не мала якоїсь залежності від Волині. Але у ході війни з галицьким володарем Володимирком у 1152–1153 рр. Ізяслав Мстиславич прагнув повернення собі погоринських міст як волинський князь.

У лютому 1153 р. Володимирко Володарович у розпалі конфлікту з Волинню помер. Його нащадок Ярослав Володимирович, названий у “Слові о полку Ігоревім” Осмомислом, доклав значних зусиль для подальшого посилення Галицького князівства. Незважаючи на спротив певної частини ворожого Волині боярства, він змінив політичний курс з протистояння на союз з сусіднім князівством. Це сприяло поступовому зближенню двох князівств Південно-Західної Русі, готувало умови для виникнення через півстоліття Галицько-Волинської держави.

³⁶ ПСРЛ. Т. 2. Стб. 453-454.

³⁷ О. М. Рапов. *Княжеские владения на Руси в X – первой половине XIII в.* С. 73.

³⁸ А. Н. Насонов. “Русская земля” и образование Древнерусского государства. Москва, 1951. С. 51; В. М. Рычка. *Формирование территории Киевской земли (IX – первая треть XII вв.)*. Киев, 1988. С. 71-73; О. М. Рапов. *Княжеские владения на Руси X – середины XIII вв.* С. 75.